

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave poskytovania odbornej činnosti v školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie v školskom roku 2018/2019 v Slovenskej republike

Základné údaje o zariadeniach a ich klientoch

Štátna školská inšpekcia vykonala 8 tematických inšpekcií v 5 krajoch Slovenskej republiky (Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky, Banskobystrický a Košický) s cieľom zistiť stav poskytovania odbornej činnosti v školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie, z toho v 3 centrách špeciálno-pedagogického poradenstva (CŠPP) a v 5 centrách pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP). Štátnych zariadení bolo 7 (2 CŠPP a 5 CPPPaP) a 1 súkromné CŠPP v Trenčianskom kraji. Sídlo v meste mali všetky centrá. CŠPP mali v dvoch prípadoch ako súčasť školy, elokované pracovisko zriadilo jedno súkromné centrum¹, ktoré sídlilo v prenajatých priestoroch. Žiadne z hodnotených školských zariadení nepôsobilo ako zdrojové centrum a nebolo poverené metodickým usmerňovaním poradenských zariadení. V organizačnej štruktúre uviedli 3 CŠPP, že sa nečlenili na úseky alebo oddelenia a všetky CPPPaP sa členili na úseky alebo oddelenia. Komunikačný jazyk bol slovenský a v jednom CPPPaP² komunikovali slovensky i maďarsky. V hodnotených školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie v aktuálnom školskom roku evidovali 10 932 klientov (4 722 v CŠPP a 6 210 v CPPPaP) vo veku od 3 rokov až po ukončenie prípravy na povolanie. Najväčší počet klientov tvorili žiaci základných škôl. V tabuľke 1 uvádzame prehľad o počte evidovaných klientov podľa druhu zdravotného znevýhodnenia (ZZ) v CŠPP.

Tab. 1 Počet evidovaných klientov podľa druhu ZZ v CŠPP

Zdravotné znevýhodnenie	Počet klientov
Mentálne postihnutie (MP)	3 178
Narušená komunikačná schopnosť (NKS)	773
Viacnásobné postihnutie (VIAC)	465
Vývinové poruchy učenia (VPU)	99
Autizmus a iné pervazívne poruchy (AUT)	58
Telesné postihnutie (TP)	43
Poruchy aktivity a pozornosti (PAaP)	39
Poruchy správania (PS)	28
Chorí alebo zdravotne oslabení (CH-ZO)	27
Zrakové postihnutie (ZP)	7
Sluchové postihnutie (SP)	5
Spolu	4 722

¹ SCŠPP, Kálnica 385;

² CPPPaP, Alžbetínske námestie 1194, Dunajská Streda;

V tabuľke 2 uvádzame prehľad o počte evidovaných klientov podľa frekvencie poskytovaných odborných služieb v hodnotených zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie v školskom roku 2017/2018.

Tab. 2 Počet evidovaných klientov podľa frekvencie poskytovaných odborných služieb v školskom roku 2017/2018

Poskytovanie odborných služieb v kontrolovaných zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie	CŠPP	CPPPaP
jednorazovo	552	4 232
opakovane	1 267	1 184

Frekvencia návštev vychádzala z potrieb jednotlivých klientov a možností zariadení, v priemere 1-krát za týždeň, 1 až 3-krát mesačne, resp. v prípade nevyhnutných potrieb častejšie.

CŠPP poskytovali komplexnú špeciálnopedagogickú činnosť, psychologickú, diagnostickú, poradenskú, rehabilitačnú, preventívnu, metodickú a inú odbornú činnosť deťom a žiakom so zdravotným postihnutím s cieľom dosiahnuť optimálny rozvoj ich osobnosti a sociálnu integráciu. Vo významnej miere vykonávali aj metodickú činnosť a zároveň aj rané poradenstvo.

CPPPaP poskytovali komplexnú psychologickú, špeciálnopedagogickú, diagnostickú, poradenskú, konzultačnú činnosť a zároveň preventívnu starostlivosť v oblasti optimalizácie ich osobnostného, vzdelávacieho a profesijného vývinu.

Odborní zamestnanci školských zariadení spolupracovali okrem výchovných poradcov, pedagogických a odborných zamestnancov zo škôl aj s inými odborníkmi z oblasti neurológie, psychiatrie, pediatrie, klinickej psychológie, logopédie, s oftalmológmi i zamestnancami polície, prokuratúry a zamestnancami Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny.

Podmienky činností zariadení

Počet odborných zamestnancov v hodnotených zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie predstavoval 56 zamestnancov (17 v CŠPP a 39 v CPPPaP). V tabuľke 3 uvádzame prehľad o počte odborných zamestnancov v zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie.

Tab. 3 Počet odborných zamestnancov v hodnotených zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie

Počet odborných zamestnancov	CŠPP	CPPPaP
Psychológ	2	21
Špeciálny pedagóg	10	10
Terénny špeciálny pedagóg	/	/
Logopéd	2	/
Sociálny pracovník	3	4
Sociálny pedagóg	/	4
Spolu	17	39

Zo všetkých odborníkov hodnotených zariadení výchovného poradenstva a prevencie interne na celý úväzok zamestnávali 46 odborných zamestnancov (9 CŠPP a 37 CPPPpP), interne na čiastočný úväzok 6 odborných zamestnancov a externe na čiastočný úväzok 2 odborní zamestnanci, pričom v CPPPpP boli zamestnaní interne na čiastočný úväzok 2 odborní zamestnanci. Počet odborných zamestnancov nepostačoval vzhľadom na narastajúci počet a potreby klientov, najmä v oblasti poskytovania špeciálnopedagogickej odbornej starostlivosti. Riaditeľka jedného centra³ v informačnom dotazníku upriamila pozornosť na dlhodobý neriešený problém pri diagnostikovaní detí a žiakov, ktorých komunikačný jazyk je maďarsky a na nepostačujúce personálne obsadenie psychológov a špeciálnych pedagógov ovládajúcich maďarský jazyk. Riaditelia školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie poukazovali aj na nízky počet odborných zamestnancov (špeciálnych pedagógov, logopédov, sociálnych pedagógov a administratívnych pracovníkov).

Riaditelia a ich zástupcovia splňali zákonom stanovené *kvalifikačné požiadavky* na výkon riadiacej funkcie. Odborní zamestnanci splňali zákonom stanovené kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre špeciálnopedagogickú a psychologickú činnosť, okrem jednej špeciálnej pedagogičky⁴, ktorá nespĺňala osobitnú kvalifikačnú požiadavku najmenej 5 rokov praxe v oblasti špeciálnopedagogického poradenstva alebo výchovy a vzdelávania detí a žiakov so ŠVVP. Ostatní odborní zamestnanci si svoju odbornosť naďalej zvyšovali prostredníctvom celoživotného kontinuálneho vzdelávania, účasťou na odborných seminároch, konferenciách, školeniach a kurzoch, ktoré súviseli s narastajúcimi špecifickými potrebami klientov.

Priestorové a materiálno-technické podmienky školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie boli na dobrej úrovni. CŠPP a CPPPpP sídlili v samostatných budovách, v priestoroch zrekonštruovaného rodinného domu, v prenajatých priestoroch iných škôl alebo boli súčasťou škôl. Väčšina školských zariadení mala vybudovaný bezbariérový vstup do budovy, okrem troch zariadení⁵, ktoré nie sú pripravené na komfortný vstup a pohyb imobilných klientov. Všetky zariadenia mali k dispozícii pracovne a špeciálne miestnosti (terapeutické, bezpodnetové, rehabilitačné), ktoré slúžili najmä na liečebné a relaxačné aktivity. Pracovne mali vybavené na rôznej úrovni štandardným nábytkom, výpočtovou technikou s pripojením na internet, materiálmi na výkon odbornej činnosti, kompenzačnými, reedukačnými a inými špeciálnymi učebnými pomôckami, odbornou literatúrou a výučbovými programami. Všetky poradenské zariadenia mali primerané vybavenie základnými batériami diagnostických testov. Väčšina centier mala osobné záznamy klientov uložené v zabezpečených kovových kartotékach. Evidenciu klientov viedli v elektronickej i papierovej forme v knihe klientov.

³ CPPPpP, Kollárova 11, Revúca;

⁴ CŠPP, J. Fabiniho 3, Spišská Nová Ves – špeciálna pedagogička bola aktuálne frekventantkou rozširujúceho štúdia;

⁵ CPPPpP, Alžbetínske námestie 1194, Dunajská Streda; CPPPpP, Športová ul. 40, Nové Mesto nad Váhom; CPPPpP, Kollárova 11, Revúca;

Odborná činnosť poskytovaná zariadením

Hodnotená odborná činnosť súvisela predovšetkým s výberom a správnosťou aplikácie psychodiagnostických metód v kontexte so stanovením mentálnej úrovne žiakov vzdelávajúcich sa v špeciálnej základnej škole.

Analýzu správ zo psychologických a špeciálnopedagogických vyšetrení vykonávali odborníčky z praxe, ktoré verifikovali správnosť stanovených diagnóz a zaradenie žiakov podľa adekvátnej formy vzdelávania. Na základe zistení konštatovali viaceré nedostatky spojené s postupom psychologických vyšetrení, s výberom psychodiagnostických metód a s textovým obsahom správ z odborných vyšetrení. V ČŠPP analyzovali správy z diagnostických vyšetrení 27 klientom vzdelávajúcich sa v ŠZŠ. V ČŠPP⁶ odborníčka z praxe zhodnotila, že 4 žiakom je potrebné vykonať plánované *rediaagnostické psychologické vyšetrenie* a jednej žiačke *rediaagnostické psychologické vyšetrenie z dôvodu overenia diagnózy*. Uvedené vyšetrenia neboli realizované z dôvodu nespolupráce so zákonnými zástupcami žiakov. V súkromnom ČŠPP⁷ kontrolou osobných spisov u 4 žiakov zistili odborníčky z praxe nezrovnalosti, ktoré spochybňovali ich zaradenie do ŠZŠ a nariadili im *rediaagnostické psychologické vyšetrenie*. V ďalšom ČŠPP⁸ analyzovali správy z diagnostických vyšetrení 18 klientom a podľa vyjadrení odborníčok z praxe správy *nemali požadovanú výpovednú hodnotu – neuvádzali zistenia špecifické pre daného žiaka s dosahom na jeho výkon v škole, silné a slabé stránky žiaka s odporúčaním na ich rozvíjanie*. Správy zo psychologických vyšetrení neboli štruktúrované v súlade s odporúčaním Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie. Kontrolou predložených spisov a analýzou testových materiálov v komparácii so správami z diagnostických vyšetrení bolo zistené, že v spisovej dokumentácii sa diagnostické hárky z psychologického vyšetrenia vôbec nenachádzali alebo v nej boli iba niektoré, čo neumožnilo spätne verifikovať správnosť použitých diagnostických nástrojov pri stanovení diagnózy klientov.

Odborná činnosť poskytovaná v piatich CPPPaP⁹ bola overená posúdením výberu dokumentácie 33 klientov. Odborníčka z praxe analýzou použitých testových materiálov v CPPPaP¹⁰ preukázala, že použité diagnostické metódy neboli vhodne zvolené, pretože nerefletovali na nízky vek detí a vplyv prostredia. Výsledky testov z tohto dôvodu nemožno považovať za relevantné a preto je potrebné uskutočniť 2 žiakom *rediaagnostické vyšetrenie*. Iba v jednom CPPPaP¹¹ odborníčka z praxe po preštudovaní 4 spisových dokumentov konštatovala správne použitie metodologicky relevantných psychodiagnostických metód a správne zaradenie klientov podľa ich mentálnych predpokladov. V ostatných poradenských zariadeniach *je potrebné venovať zvýšenú pozornosť kvalite diagnostických správ a zlepšiť systém evidencie odborných činností v dokumentácii jednotlivých klientov. Zároveň je potrebné riešiť nedostatok odborných zamestnancov ovládajúcich maďarský jazyk a rómsky jazyk*.

⁶ ČŠPP, Trnavská 2, Senec;

⁷ SCŠPP, Kálnica 465;

⁸ SCŠPP, Kálnica 385; ČŠPP, Fabiniho 3, Spišská Nová Ves;

⁹ CPPPaP, M. R. Štefánika 15, Pezinok; CPPPaP, Alžbetinke nám. 1 194, Dunajská Streda; CPPPaP, Robotnícka 62, Senica; CPPPaP, Športová ul. 40, Nové Mesto nad Váhom; CPPPaP, Kollárova 11, Revúca;

¹⁰ CPPPaP, Alžbetinke nám. 1 194, Dunajská Streda;

¹¹ CPPPaP, Športová ul. 40, Nové Mesto nad Váhom;

Záver

Kontrolované poradenské zariadenia poskytovali komplexnú psychologickú, špeciálnopedagogickú, diagnostickú, výchovnú, poradenskú, metodicko-odbornú a preventívno-výchovnú činnosť. Odbornú činnosť zabezpečovali odborní zamestnanci spĺňajúcimi kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky, okrem jednej špeciálnej pedagogičky, ktorá bola v danom čase frekventantkou rozširujúceho štúdia. Odborní zamestnanci mali záujem o zvyšovanie si svojej odbornosti.

V oblasti metodicko-odbornej činnosti realizovali konzultácie pre rodičov, učiteľov a zároveň sa venovali aj tvorbe metodických materiálov. Poradenské zariadenia poskytovali preventívne a stimulačné programy pre deti, žiakov a ich zákonných zástupcov. Počet odborných zamestnancov bol vzhľadom na narastajúci počet a potreby klientov nepostačujúci, poddimenzovaný, najmä v oblasti špeciálnopedagogickej odbornej starostlivosti.

Personálne zabezpečenie v zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie je nedostatočné, chýbajú logopédi, špeciálni pedagógovia, sociálni a administratívni pracovníci. Ďalším problémom je aj nedostatok psychológov a špeciálnych pedagógov ovládajúcich maďarský a rómsky jazyk.

Priestorové a materiálno-technické podmienky kontrolovaných školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie boli na primeranej úrovni, avšak stále nie je vo všetkých zariadeniach vybudovaný bezbariérový vstup do budovy, ktorý by umožňoval samostatný pohyb imobilným klientom, prípadne ich imobilným zákonným zástupcom. Vybavenie základnými batériami diagnostických testov bolo vo všetkých zariadeniach primerané, odvíjalo sa to od finančných prostriedkov.

Prizvaní odborníci z praxe a školskí inšpektori *analyzovali dokumentáciu 60 klientov* v 8 školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie. Iba v prípade 4 klientov *vypracovali dokumentáciu odborne správne*, avšak v 45 prípadoch boli zistené nedostatky, ktoré viedli k spochybneniu záverov z vyšetrenia u 11 klientov, v dôsledku čoho prizvané odborníčky z praxe *odporučili nezávislé vyšetrenie v inom poradenskom zariadení*. Z celkovej analýzy dokumentácie vyplýva, že len *necelých 7 % bolo vypracovaných bez nedostatkov*.

Identifikované nedostatky sa v niektorých prípadoch *týkali nekompletnosti dokumentácie*. Vyskytli sa aj psychologické správy, ktoré neobsahovali anamnézu a neboli štruktúrované v súlade s odporúčaním Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie, informácie o použitých psychodiagnostických metódach. Za mimoriadne podstatné zistenia je potrebné považovať tie, ktoré poukazujú na nedostatky v samotnej podstate odbornej činnosti, spočívajúce v nesprávnom postupe pri psychologických vyšetreniach a vo výbere nevhodných psychodiagnostických metód.

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- ✓ výber a aplikovanie relevantných psychodiagnostických metód v odborných vyšetreniach,
- ✓ vypracovanie záverečných správ z diagnostických vyšetrení s používaním aktuálnej terminológie klasifikácie mentálneho postihnutia (s dôrazom na posúdenie mentálnej úrovne, silných a slabých stránok v zmysle prediktorov ich ďalšieho vzdelávania a oblastí vyžadujúcich ciele stimuláciu, ktoré by pomohli žiakom zvládať nároky školy),
- ✓ personálne zabezpečenie odbornými zamestnancami (psychológovia, špeciálni pedagógovia ovládajúci maďarský jazyk, sociálni pracovníci a iní odborní zamestnanci),
- ✓ vedenie komplexnej dokumentácie (systém vedenia odborných činností v osobných spisov klientov, zaznamenávanie odbornej činnosti),
- ✓ zabezpečenie rediagnostických psychologických vyšetrení žiakom po ukončení prípravného a nultého ročníka.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie

- ✓ zabezpečiť vybavenie zariadení výchovného poradenstva a prevencie diagnostickými testami pre klientov zo sociálne znevýhodneného prostredia a z marginalizovanej rómskej komunity,
- ✓ zabezpečiť vybavenie zariadení výchovného poradenstva a prevencie diagnostickými testami pre klientov hovoriacich maďarským jazykom,
- ✓ používať aktuálnu terminológiu klasifikácie mentálneho postihnutia (MKCH-10),
- ✓ dodržiavať štruktúru správ v zmysle odporúčania Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie,
- ✓ uvádzať do psychologických správ informáciu o použitých psychodiagnostických metód s jasnými závermi so zreteľom na potreby žiakov,
- ✓ klientov (psychológovia, špeciálni pedagógovia ovládajúci maďarský jazyk, sociálni pracovníci a iní odborní zamestnanci), zabezpečiť elektronickú evidenciu klientov (evidencia klientov a odbornej činnosti),
- ✓ efektívne plánovať rediagnostické vyšetrenia žiakov prípravných a nultých ročníkov,
- ✓ zabezpečiť odborných zamestnancov v kontexte k počtu výkonov a špecifických potrieb,
- ✓ viesť komplexne dokumentáciu klientov (evidencia všetkých potrebných dokumentov).

Zriaďovateľom školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie

- ✓ zabezpečovať zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie vo svojej pôsobnosti aktuálne informácie o všetkých zmenách všeobecne záväzných právnych a rezortných predpisov prostredníctvom svojho internetového sídla,
- ✓ skvalitňovať a optimalizovať zriaďovanie zdrojových centier,
- ✓ iniciovať a koordinovať spoluprácu zariadení výchovného poradenstva a prevencie vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti v rámci metodických dní.

Výskumnému ústavu detskej psychológie a patopsychológie

- ✓ zabezpečovať metodické, školiace a supervízne aktivity priamo v každom kraji SR v spolupráci s odborom školstva okresného úradu v sídle kraja,
- ✓ poskytovať odbornovo-metodické konzultácie poradenským zariadeniam.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu

- ✓ zabezpečiť finančné prostriedky na vytvorenie miest odborných zamestnancov ovládajúcich maďarský jazyk,
- ✓ zabezpečiť finančné prostriedky na vytváranie bezbariérových priestorov a zakúpenie diagnostických batérií testov pre klientov zo sociálne znevýhodneného prostredia, z marginalizovanej rómskej komunity a pre klientov hovoriacich maďarským jazykom,
- ✓ aktualizovať vyhlášku o poradenských zariadeniach doplnením ustanovenia o vzniku supervíznych centier zabezpečujúcich rediagnostické vyšetrenia žiakov v prípade nevhodne stanovenej primárnej psychologickéj diagnostiky,
- ✓ stanoviť právnym predpisom povinnú dokumentáciu centier, doplniť a jednoznačne určiť povinnosť obsadenia zariadenia aj úväzkom odborných zamestnancov vzhľadom k počtu klientov.